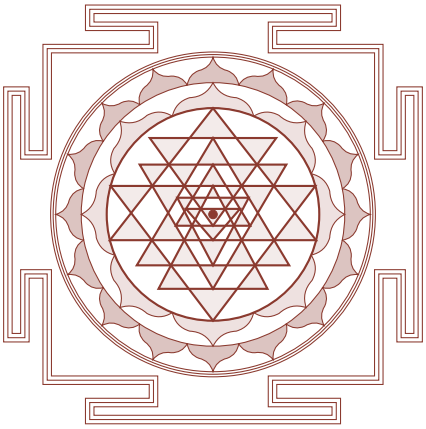

दक्षिणामूर्तिसाधना

Dakṣiṇāmūrti-Sādhanā

Rezitationstext, Umschrift, Übersetzung und Wort-für-Wort-Analyse

Viniyoga und Dhyāna nach der Dakṣiṇāmūrti-Upaniṣad; Kara- und Aṅganyāsa in der Sechsteilung des Mantras nach der Praxis; Medhādakṣiṇāmūrti-Mantravarṇapada-Stuti nach sanskritdocuments.org.

Herausgegeben von Yogi Narasimha

yoginarasimha.site

20. Oktober 2026

Inhaltsverzeichnis

1 Einleitung **1**
1.1 Text und Überlieferung . . . 1
1.2 Gehalt und Symbolik . . . 2

2 Rezitationstext **3**
2.1 Viniyoga . . . 3
2.2 Ṛṣyādinyāsa . . . 3
2.3 Karanyāsa . . . 3
2.4 Aṅganyāsa . . . 4
2.5 Dhyāna . . . 4
2.6 Japa des Mūlamantras . . . 5
2.7 Medhādakṣiṇāmūrti-Mantravarṇapada-Stuti . . . 5

3 Umschrift (IAST) **8**
3.1 Viniyoga . . . 8
3.2 Ṛṣyādinyāsa . . . 8
3.3 Karanyāsa . . . 8
3.4 Aṅganyāsa . . . 8
3.5 Dhyāna . . . 9
3.6 Japa des Mūlamantras . . . 9
3.7 Medhādakṣiṇāmūrti-Mantravarṇapada-Stuti . . . 9

4 Studienteil **13**
4.1 Viniyoga . . . 13
4.2 Ṛṣyādinyāsa . . . 13
4.3 Karanyāsa . . . 14
4.4 Aṅganyāsa . . . 15
4.5 Dhyāna . . . 16
4.6 Japa des Mūlamantras . . . 16
4.7 Medhādakṣiṇāmūrti-Mantravarṇapada-Stuti . . . 17

5 Quellenverzeichnis **24**
5.1 Textgrundlage . . . 24
5.2 Fundstellen der einzelnen Verse . . . 24
5.3 Literatur zur Einleitung . . . 25

1 Einleitung

1.1 Text und Überlieferung

Woraus die Sādhanā gebaut ist

Diese Sādhanā rahmt das Mūlamantra des Dakṣiṇāmūrti, *oṃ namo bhagavate dakṣiṇāmūrtaye mahyaṃ medhāṃ prajñāṃ prayaccha svāhā*, mit den Schritten, die einer Rezitation gewöhnlich vorangehen und folgen. Das Mantra selbst, seine Herkunft aus der Dakṣiṇāmūrti-Upaniṣad und seine Zählung auf vierundzwanzig Silben sind im Band „Dakṣiṇāmūrti-Mūlamantra“ dargestellt; hier geht es um den Rahmen.

Er ist bewusst schlank gehalten: Viniyoga, drei Nyāsas, Dhyāna, Japa und zum Abschluss eine Stuti. Pūjā, Digbandha und die Übergabe des Japa (*samarpaṇa*), die ausführlichere Anleitungen kennen, sind weggelassen.

Viniyoga und Ṛṣyādinyāsa

Ṛṣi, Chandas und Devatā stehen in der Upaniṣad selbst: Brahmā, Gāyatrī und *dakṣiṇāsya*, „der nach Süden Gewandte“. Die Formel, in der sie hier stehen, mit dem Zweck „um die Gnade des Medhā-Dakṣiṇāmūrti zu erlangen“, ist die der Praxis; so überliefert sie etwa die Sammlung Stotra Nidhi. Bīja, Śakti und Kīlaka nennt die Upaniṣad nicht, und die Anleitungen der Praxis weichen darin voneinander ab (*oṃ*, *aṃ* oder *medhā* als Bīja). Sie sind deshalb weggelassen. Der Ṛṣyādinyāsa legt die drei Angaben des Viniyoga an Kopf, Mund und Herz; er ist aus dem Viniyoga abgeleitet, nicht aus einem Text übernommen.

Kara- und Aṅganyāsa

Zum Aṅganyāsa sagt die Upaniṣad nur: *mantreṇāṅganyāsaḥ*, „der Aṅganyāsa geschieht mit dem Mantra“. Wie das Mantra auf die Glieder verteilt wird, sagt sie nicht. Die Praxis kennt zwei Wege: die sechs langen Vokalsilben (*āṃ īṃ ūṃ aiṃ auṃ aḥ*), wie bei vielen Mantras, oder die Teilung des Mantras selbst in sechs Stücke. Diese Sādhanā folgt dem zweiten, weil er die Anweisung der Upaniṣad am wörtlichsten umsetzt. Die Teilung – *oṃ namo bhagavate · dakṣiṇāmūrtaye · mahyaṃ · medhāṃ prajñāṃ · prayaccha · svāhā* – stammt aus einer Handschrift im Besitz von B. Upendranath Singh, einem Upāsaka der Śrīvidyā, veröffentlicht auf manblunder.com. Dort trägt auch der Karanyāsa schon die Endungen des Aṅganyāsa (*namaḥ, svāhā, vaṣaṭ, huṃ, vauṣaṭ, phaṭ*); das ist hier übernommen. Die Schreibung der Fingernamen ist berichtigt (*aṅguṣṭha*, *kaniṣṭhikā*, *karapṛṣṭha*).

Dhyāna

Der Dhyāna-Vers ist der der Upaniṣad (Vers 3). Andere Anleitungen stellen vor das Mantra den Vers *bhasmavyāpāṇḍurāṅgaḥ*; in der Upaniṣad gehört er zu einem anderen, achtzehnsilbigen Dakṣiṇāmūrti-Mantra.

Die Mantravarṇapada-Stuti

Den Abschluss bildet die *Medhādakṣiṇāmūrti-Mantravarṇapada-Stuti*, das „Loblied auf die Silben und Wörter des Mantras“. Sie hat vierundzwanzig Verse, je einen für jede Silbe des Mantras, in seiner Reihenfolge: Vers 1 legt *oṃ* aus, Vers 2 *na*, Vers 3 *mo* und so fort bis *hā*. Jeder Vers endet mit demselben Kehrreim, „dem, der die Gestalt der Silbe … hat, Medhā-Dakṣiṇāmūrti, sei Verehrung“, und die erste Hälfte beginnt in der Regel mit eben dieser Silbe. Damit bestätigt die Stuti die Zählung der Upaniṣad: sie hat eigene Verse für *oṃ* und für das *pra* von *prayaccha*. Ein Verfasser ist nicht genannt.

Die hier abgedruckte Fassung

Die Stuti folgt der Abschrift der Sanskrit-Documents-Sammlung unverändert. An fünf Stellen ist der Text dort wohl verderbt; die Übersetzung folgt dann dem naheliegenden Sinn: Vers 1 *trayaśśikhāḥ* für *trayīśikhāḥ*, die „Gipfel des dreifachen Veda“, also die Upaniṣaden; Vers 10 *vas* für *yas*; Vers 12 *gurūṇā* für *guruṇā*; Vers 19 die unregelmässige Form *upāsyanti*; Vers 22 *yasyā* für *yasya*.

1.2 Gehalt und Symbolik

Der Weg der Sādhanā

Die Schritte führen von aussen nach innen. Der Viniyoga benennt, was geschieht: wessen Mantra, von wem geschaut, in welchem Mass, an welche Gottheit gerichtet, zu welchem Zweck. Die Nyāsas legen das Mantra auf den eigenen Leib, zuerst seine Angaben, dann, Stück für Stück, das Mantra selbst auf Finger und Glieder. Der Dhyāna stellt die Gestalt vor das innere Auge, die angerufen wird. Erst dann folgt der Japa. Bei der Sechsteilung trägt der Leib nach dem Nyāsa das ganze Mantra schon, bevor es ausgesprochen wird.

Die Stuti als Auslegung

Die Stuti macht aus dem Mantra eine Folge von Betrachtungen. Manche Verse greifen das Wort auf, in dem ihre Silbe steht: der Vers auf *me* preist den, der kundig ist, Einsicht (*medhā*) zu schenken, der zweite Vers auf *pra* sagt, durch Meditation über ihn entstehe Weisheit (*prajñā*). Andere entfalten das Bild des Dhyāna: der grosse Schweigende mit Kranz und Erkenntnisgeste, am Fuss des Banyanbaums, der Guru der Gurus. Wieder andere sind Lehre: das Brahman jenseits der Prakṛti, das „Das bist du“, das der Guru zu Bewusstsein bringt, der Glanz, den die Māyā verhüllt wie eine Wolke die Sonne. Wer die Stuti nach dem Japa liest, geht das Mantra so noch einmal durch, Silbe für Silbe, diesmal mit seinem Sinn.

Wer das Mantra von einem Lehrer empfangen hat, folgt dessen Anweisung.

2 Rezitationstext

2.1 Viniyoga

1

ॐ अस्य श्रीमेधादक्षिणामूर्तिमन्त्रस्य ब्रह्मा ऋषिः गायत्री छन्दः दक्षिणास्यो देवता मेधादक्षिणामूर्तिप्रसादसिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः ॥

2.2 Ṛṣyādinyāsa

2

ॐ ब्रह्मणे ऋषये नमः शिरसि ।

3

ॐ गायत्रीछन्दसे नमः मुखे ।

4

ॐ दक्षिणास्याय देवतायै नमः हृदये ।

2.3 Karanyāsa

5

ॐ नमो भगवते अङ्गुष्ठाभ्यां नमः ।

6

दक्षिणामूर्तये तर्जनीभ्यां स्वाहा ।

7

मह्यं मध्यमाभ्यां वषट् ।

8

मेधां प्रज्ञां अनामिकाभ्यां हुं ।

9

प्रयच्छ कनिष्ठिकाभ्यां वौषट् ।

10

स्वाहा करतलकरपृष्ठाभ्यां फट् ।

2.4 Aṅganyāsa

11

ॐ नमो भगवते हृदयाय नमः ।

12

दक्षिणामूर्तये शिरसे स्वाहा ।

13

मह्यं शिखायै वषट् ।

14

मेधां प्रज्ञां कवचाय हुं ।

15

प्रयच्छ नेत्रत्रयाय वौषट् ।

16

स्वाहा अस्त्राय फट् ।

2.5 Dhyāna

17

स्फटिकरजतवर्णं मौक्तिकीमक्षमाला-
ममृतकलशविद्यां ज्ञानमुद्रां कराग्रे ।
दधतमुरगकक्ष्यं चन्द्रचूडं त्रिनेत्रं
विधृतविविधभूषं दक्षिणामूर्तिमीडे ॥

2.6 Japa des Mūlamantras

18

ॐ नमो भगवते दक्षिणामूर्तये मह्यं मेधां प्रज्ञां प्रयच्छ स्वाहा

2.7 Medhādakṣiṇāmūrti-Mantravarṇapada-Stuti

19

ओमित्येकाक्षरं ब्रह्म व्याहरन्ति त्रयश्शिखाः । तस्मै तारात्मने मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

20

नत्वायं मुनयस्सर्वे परं यान्ति दुरासदम् । नकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

21

मोहजालविनिर्मुक्तो ब्रह्मविद् याति यत्पदम् । मोकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

22

भवमाश्रित्य यं विद्वान् भवे नह्यभवत् पुनः । भकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

23

गगनाकारवद्भान्तमनुभात्यखिलं जगत् । गकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

24

वटमूलनिवासो यो गुरूणां गुरुरव्ययः । वकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

25

तेजोभिर्यस्य सूर्योऽसौ कालकृप्तिकरो भवेत् । तेकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

26

दक्षत्रिपुर कामारिः यः कालविषभञ्जकः । दकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

27

क्षिप्रं भवति वाक्सिद्धिः यन्नामस्मरणान्नृणाम् । क्षिकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

28

णाकारवाच्यो वस्सुप्तं सन्दीपयति मे मनः । णाकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

29

मूर्तयोह्यष्टधा यस्य जगज्जन्मादिकारणम् । मूकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

30

तत्त्वमसीतिवाक्येन गुरूणा यत्प्रबोधितः । तकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

31

येयं विदित्वा ब्रह्माद्या ऋषयो यान्ति निर्वृतिम् । येकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

32

महामौनी करे मालां मुद्रां संविन्मयीं दधन् । मकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

33

ह्यम्बिकामुखपद्मार्को हेयोपादेयवर्जितः । ह्यकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

34

मेधाप्रदानदक्षाय मेरुकोदण्डपाणये । मेकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

35

धामत्रयात्मनेत्राढ्य धूर्जटे धवल प्रभ । धाकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

36

प्रकृतेर्यत्परं ध्यात्वा तादात्म्यं याति वै मुनिः । प्रकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

37

ज्ञानिनोयमुपास्यन्ति तत्त्वातीतं चिदात्मकम् । ज्ञाकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

38

प्रज्ञा सञ्जायते यस्य ध्याननामार्चनादिभिः । प्रकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

39

यस्य स्मरणमात्रेण नरोमुच्येत बन्धनात् । यकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

40

छन्ना यस्या छविर्मेघे सूर्यवन्मायया विभोः । छकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

41

स्वान्तेविदां जडानां यो दूरे तिष्ठति चिन्मयः । स्वाकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

42

हार्दाकाशविलासाय हाटकाभशरीरिणे । हाकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

3 Umschrift (IAST)

3.1 Viniyoga

1

oṃ asya śrīmedhādakṣiṇāmūrtimantrasya brahmā ṛṣiḥ gāyatrī chandaḥ dakṣiṇāsyo devatā medhādakṣiṇāmūrtiprasādasiddhyarthe jape viniyogaḥ ॥

3.2 Ṛṣyādinyāsa

2

oṃ brahmaṇe ṛṣaye namaḥ śirasi ।

3

oṃ gāyatrīchandase namaḥ mukhe ।

4

oṃ dakṣiṇāsyāya devatāyai namaḥ hṛdaye ।

3.3 Karanyāsa

5

oṃ namo bhagavate aṅguṣṭhābhyāṃ namaḥ ।

6

dakṣiṇāmūrtaye tarjanībhyāṃ svāhā ।

7

mahyaṃ madhyamābhyāṃ vaṣaṭ ।

8

medhāṃ prajñāṃ anāmikābhyāṃ huṃ ।

9

prayaccha kaniṣṭhikābhyāṃ vauṣaṭ ।

10

svāhā karatalakarapṛṣṭhābhyāṃ phaṭ ।

3.4 Aṅganyāsa

11

oṃ namo bhagavate hṛdayāya namaḥ ।

12

dakṣiṇāmūrtaye śirase svāhā ।

13

mahyaṃ śikhāyai vaṣaṭ ।

14

medhāṃ prajñāṃ kavacāya huṃ ।

15

prayaccha netratrayāya vauṣaṭ ।

16

svāhā astrāya phaṭ ।

3.5 Dhyāna

17

sphaṭikarajatavarṇaṃ mauktikīmakṣamālāmamṛtakalaśavidyāṃ jñānamudrāṃ karāgre । dadhatamuragakakṣyaṃ candracūḍaṃ trinetraṃ vidhṛtavividhabhūṣaṃ dakṣiṇāmūrtimīḍe ॥

3.6 Japa des Mūlamantras

18

oṃ namo bhagavate dakṣiṇāmūrtaye mahyaṃ medhāṃ prajñāṃ prayaccha svāhā

3.7 Medhādakṣiṇāmūrti-Mantravarṇapada-Stuti

19

omityekākṣaraṃ brahma vyāharanti trayaśśikhāḥ । tasmai tārātmane medhādakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

20

natvāyaṃ munayassarve paraṃ yānti durāsadam । nakārarūpiṇe
medhādakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

21

mohajālavinirmukto brahmavid yāti yatpadam । mokārarūpiṇe
medhādakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

22

bhavamāśritya yaṃ vidvān bhave nahyabhavat punaḥ । bhakārarūpiṇe
medhādakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

23

gaganākāravadbhāntamanubhātyakhilaṃ jagat । gakārarūpiṇe
medhādakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

24

vaṭamūlanivāso yo gurūṇāṃ gururavyayaḥ । vakārarūpiṇe medhādakṣiṇāmūrtaye
namaḥ ॥

25

tejobhiryasya sūryo'sau kālakḷptikaro bhavet । tekārarūpiṇe medhādakṣiṇāmūrtaye
namaḥ ॥

26

dakṣatripura kāmāriḥ yaḥ kālaviṣabhañjakaḥ । dakārarūpiṇe
medhādakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

27

kṣipraṃ bhavati vāksiddhiḥ yannāmasmaraṇānnṛṇām । kṣikārarūpiṇe
medhādakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

28

ṇākāravācyo vassuptaṃ sandīpayati me manaḥ । ṇākārarūpiṇe
medhādakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

29

mūrtayohyaṣṭadhā yasya jagajjanmādikāraṇam । mūkārarūpiṇe medhādakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

30

tattvamasītivākyena gurūṇā yatprabodhitaḥ । takārarūpiṇe medhādakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

31

yeyaṃ viditvā brahmādyā ṛṣayo yānti nirvṛtim । yekārarūpiṇe medhādakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

32

mahāmaunī kare mālāṃ mudrāṃ saṃvinmayīṃ dadhan । makārarūpiṇe medhādakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

33

hyambikāmukhapadmārko heyopādeyavarjitaḥ । hyakārarūpiṇe medhādakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

34

medhāpradānadakṣāya merukodaṇḍapāṇaye । mekārarūpiṇe medhādakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

35

dhāmatrayātmanetrāḍhya dhūrjaṭe dhavala prabha । dhākārarūpiṇe medhādakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

36

prakṛteryatparaṃ dhyātvā tādātmyaṃ yāti vai muniḥ । prakārarūpiṇe medhādakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

37

jñāninoyamupāsyanti tattvātītaṃ cidātmakam । jñākārarūpiṇe medhādakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

38

prajñā sañjāyate yasya dhyānanāmārcanādibhiḥ । prakārarūpiṇe medhādakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

39

yasya smaraṇamātreṇa naromucyeta bandhanāt । yakārarūpiṇe medhādakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

40

channā yasyā chavirmeghe sūryavanmāyayā vibhoḥ । chakārarūpiṇe medhādakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

41

svāntevidāṃ jaḍānāṃ yo dūre tiṣṭhati cinmayaḥ । svākārarūpiṇe medhādakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

42

hārdākāśavilāsāya hāṭakābhaśarīriṇe । hākārarūpiṇe medhādakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

4 Studienteil

4.1 Viniyoga

1

ॐ अस्य श्रीमेधादक्षिणामूर्तिमन्त्रस्य ब्रह्मा ऋषिः गायत्री छन्दः दक्षिणास्यो देवता मेधादक्षिणामूर्तिप्रसादसिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः ॥

oṃ asya śrīmedhādakṣiṇāmūrtimantrasya brahmā ṛṣiḥ gāyatrī chandaḥ dakṣiṇāsyo devatā medhādakṣiṇāmūrtiprasādasiddhyarthe jape viniyogaḥ ॥

Oṃ. Für dieses Mantra des erhabenen Medhā-Dakṣiṇāmūrti ist Brahmā der Ṛṣi, Gāyatrī das Versmass, der nach Süden Gewandte die Gottheit; es wird zur Rezitation verwendet, um die Gnade des Medhā-Dakṣiṇāmūrti zu erlangen.

Oṃ (avy.): die heilige Silbe Oṃ, Praṇava. **Asya** (m. 6/1): dieses. **Śrīmedhādakṣiṇāmūrtimantrasya** (m. 6/1): Mantra des erhabenen Medhā-Dakṣiṇāmūrti. **Brahmā** (m. 1/1): Brahmā, der Schöpfergott. **Ṛṣiḥ** (m. 1/1): Ṛṣi, Seher des Mantras. **Gāyatrī** (f. 1/1): Gāyatrī, Versmass von 24 Silben. **Chandaḥ** (n. 1/1): Versmass, Metrum. **Dakṣiṇāsyaḥ** (m. 1/1): der nach Süden Gewandte (dakṣiṇa-āsya, „mit dem Gesicht nach Süden“). **Devatā** (f. 1/1): Gottheit (des Mantras). **Medhādakṣiṇāmūrtiprasādasiddhyarthe** (m. 7/1): um die Gnade des Medhā-Dakṣiṇāmūrti zu erlangen. **Japе** (m. 7/1): Japa, murmelnde Wiederholung des Mantras. **Viniyogaḥ** (m. 1/1): Verwendung, Widmung.

4.2 Ṛṣyādinyāsa

2

ॐ ब्रह्मणे ऋषये नमः शिरसि ।

oṃ brahmaṇe ṛṣaye namaḥ śirasi ।

Oṃ. Verehrung dem Ṛṣi Brahmā – am Kopf.

Oṃ (avy.): die heilige Silbe Oṃ, Praṇava. **Brahmaṇe** (m. 4/1): Brahmā, der Schöpfergott. **Ṛṣaye** (m. 4/1): Ṛṣi, Seher des Mantras. **Namaḥ** (avy.): Verehrung, Verneigung (mit Dativ). **Śirasi** (n. 7/1): Kopf, Scheitel.

3

ॐ गायत्रीछन्दसे नमः मुखे ।

oṃ gāyatrīchandase namaḥ mukhe ।

Oṃ. Verehrung dem Versmass Gāyatrī – am Mund.

Oṃ (avy.): die heilige Silbe Oṃ, Praṇava. **Gāyatrīchandase** (n. 4/1): das Versmass Gāyatrī. **Namaḥ** (avy.): Verehrung, Verneigung (mit Dativ). **Mukhe** (n. 7/1): Mund, Gesicht.

4

ॐ दक्षिणास्याय देवतायै नमः हृदये ।

oṃ dakṣiṇāsyāya devatāyai namaḥ hṛdaye ।

Oṃ. Verehrung der Gottheit, dem nach Süden Gewandten – im Herzen.

Oṃ (avy.): die heilige Silbe Oṃ, Praṇava. **Dakṣiṇāsyāya** (m. 4/1): der nach Süden Gewandte (dakṣiṇa-āsya, „mit dem Gesicht nach Süden“). **Devatāyai** (f. 4/1): Gottheit (des Mantras). **Namaḥ** (avy.): Verehrung, Verneigung (mit Dativ). **Hṛdaye** (n. 7/1): Herz.

4.3 Karanyāsa

5

ॐ नमो भगवते अङ्गुष्ठाभ्यां नमः ।

oṃ namo bhagavate aṅguṣṭhābhyāṃ namaḥ ।

„Oṃ, Verehrung dem Erhabenen“ – den Daumen: namaḥ.

Oṃ (avy.): die heilige Silbe Oṃ, Praṇava. **Namaḥ** (avy.): Verehrung, Verneigung (mit Dativ). **Bhagavate** (m. 4/1): dem Erhabenen. **Aṅguṣṭhābhyām** (m. 4/2): Daumen. **Namaḥ** (avy.): Verehrung, Verneigung (mit Dativ).

6

दक्षिणामूर्तये तर्जनीभ्यां स्वाहा ।

dakṣiṇāmūrtaye tarjanībhyāṃ svāhā ।

„dem Dakṣiṇāmūrti“ – den Zeigefingern: svāhā.

Dakṣiṇāmūrtaye (m. 4/1): Dakṣiṇāmūrti, Śiva als nach Süden gewandter Lehrer. **Tarjanībhyām** (f. 4/2): Zeigefinger. **Svāhā** (avy.): Opferruf beim Guss ins Feuer: „so sei es“, „dies sei dargebracht“.

7

मह्यं मध्यमाभ्यां वषट् ।

mahyaṃ madhyamābhyāṃ vaṣaṭ ।

„mir“ – den Mittelfingern: vaṣaṭ.

Mahyam (4/1): mir, für mich. **Madhyamābhyām** (f. 4/2): Mittelfinger. **Vaṣaṭ** (avy.): Opferruf vaṣaṭ.

8

मेधां प्रज्ञां अनामिकाभ्यां हुं ।

medhāṃ prajñāṃ anāmikābhyāṃ huṃ ।

„Einsicht und Weisheit“ – den Ringfingern: huṃ.

Medhām (f. 2/1): Einsicht, Verstandes- und Merkkraft. **Prajñām** (f. 2/1): Weisheit, Erkenntnis. **Anāmikābhyām** (f. 4/2): Ringfinger („der Namenlose“). **Huṃ** (avy.): Keimsilbe huṃ (Kavaca-Silbe, schützend).

9

प्रयच्छ कनिष्ठिकाभ्यां वौषट् ।

prayaccha kaniṣṭhikābhyāṃ vauṣaṭ ।

„gewähre“ – den kleinen Fingern: vauṣaṭ.

Prayaccha (loṭ II/1): darreichen, gewähren (pra-√yam). **Kaniṣṭhikābhyām** (f. 4/2): kleiner Finger. **Vauṣaṭ** (avy.): Opferruf vauṣaṭ.

10

स्वाहा करतलकरपृष्ठाभ्यां फट् ।

svāhā karatalakarapṛṣṭhābhyāṃ phaṭ ।

„Svāhā“ – den Handflächen und Handrücken: phaṭ.

Svāhā (avy.): Opferruf beim Guss ins Feuer: „so sei es“, „dies sei dargebracht“. **Karatalakarapṛṣṭhābhyām** (n. 4/2): Handfläche und Handrücken. **Phaṭ** (avy.): Keimsilbe phaṭ (Astra-Silbe, abwehrend).

4.4 Aṅganyāsa

11

ॐ नमो भगवते हृदयाय नमः ।

oṃ namo bhagavate hṛdayāya namaḥ ।

„Oṃ, Verehrung dem Erhabenen“ – dem Herzen: namaḥ.

Oṃ (avy.): die heilige Silbe Oṃ, Praṇava. **Namaḥ** (avy.): Verehrung, Verneigung (mit Dativ). **Bhagavate** (m. 4/1): dem Erhabenen. **Hṛdayāya** (n. 4/1): Herz. **Namaḥ** (avy.): Verehrung, Verneigung (mit Dativ).

12

दक्षिणामूर्तये शिरसे स्वाहा ।

dakṣiṇāmūrtaye śirase svāhā ।

„dem Dakṣiṇāmūrti“ – dem Kopf: svāhā.

Dakṣiṇāmūrtaye (m. 4/1): Dakṣiṇāmūrti, Śiva als nach Süden gewandter Lehrer. **Śirase** (n. 4/1): Kopf, Scheitel. **Svāhā** (avy.): Opferruf beim Guss ins Feuer: „so sei es“, „dies sei dargebracht“.

13

मह्यं शिखायै वषट् ।

mahyaṃ śikhāyai vaṣaṭ ।

„mir“ – der Haarlocke: vaṣaṭ.

Mahyam (4/1): mir, für mich. **Śikhāyai** (f. 4/1): Haarlocke am Hinterkopf, Śikhā. **Vaṣaṭ** (avy.): Opferruf vaṣaṭ.

14

मेधां प्रज्ञां कवचाय हुं ।

medhāṃ prajñāṃ kavacāya huṃ ।

„Einsicht und Weisheit“ – dem Panzer: huṃ.

Medhām (f. 2/1): Einsicht, Verstandes- und Merkkraft. **Prajñām** (f. 2/1): Weisheit, Erkenntnis. **Kavacāya** (m. 4/1): Panzer, Rüstung (die gekreuzten Arme an den Schultern). **Huṃ** (avy.): Keimsilbe huṃ (Kavaca-Silbe, schützend).

15

प्रयच्छ नेत्रत्रयाय वौषट् ।

prayaccha netratrayāya vauṣaṭ ।

„gewähre“ – den drei Augen: vauṣaṭ.

Prayaccha (loṭ II/1): darreichen, gewähren (pra-√yam). **Netratrayāya** (n. 4/1): die drei Augen. **Vauṣaṭ** (avy.): Opferruf vauṣaṭ.

16

स्वाहा अस्त्राय फट् ।

svāhā astrāya phaṭ ।

„Svāhā“ – der Waffe: phaṭ.

Svāhā (avy.): Opferruf beim Guss ins Feuer: „so sei es“, „dies sei dargebracht“. **Astrāya** (n. 4/1): Waffe, Geschoss. **Phaṭ** (avy.): Keimsilbe phaṭ (Astra-Silbe, abwehrend).

4.5 Dhyāna

17

स्फटिकरजतवर्णं मौक्तिकीमक्षमालाममृतकलशविद्यां ज्ञानमुद्रां कराग्रे । दधतमुरगकक्ष्यं चन्द्रचूडं त्रिनेत्रं विधृतविविधभूषं दक्षिणामूर्तिमीडे ॥

sphaṭikarajatavarṇaṃ mauktikīmakṣamālāmamṛtakalaśavidyāṃ jñānamudrāṃ karāgre । dadhatamuragakakṣyaṃ candracūḍaṃ trinetraṃ vidhṛtavividhabhūṣaṃ dakṣiṇāmūrtimīḍe ॥

Ich preise Dakṣiṇāmūrti, weiss wie Kristall und Silber, der in den Händen den Perlenkranz, den Krug mit Amṛta, [das Buch der] Vidyā und die Jñānamudrā trägt, eine Schlange als Gürtel, den Mond als Scheitelschmuck, dreiäugig, mit vielerlei Schmuck angetan.

Sphaṭikarajatavarṇam (m. 2/1): von der Farbe des Kristalls und des Silbers. **Mauktikīm** (f. 2/1): aus Perlen. **Akṣamālām** (f. 2/1): Akṣamālā, Gebetskranz. **Amṛtakalaśavidyām** (f. 2/1): den Amṛta-Krug und die Vidyā (das Buch des Wissens). **Jñānamudrām** (f. 2/1): Jñānamudrā, Geste der Erkenntnis (Daumen und Zeigefinger berühren sich). **Karāgre** (n. 7/1): Handspitze, in der Hand. **Dadhatam** (participle): tragend, haltend (√dhā). **Uragakakṣyam** (m. 2/1): mit einer Schlange als Gürtel. **Candracūḍam** (m. 2/1): mit dem Mond als Scheitelschmuck. **Trinetram** (m. 2/1): dreiäugig. **Vidhṛtavividhabhūṣam** (m. 2/1): vielerlei Schmuck tragend. **Dakṣiṇāmūrtim** (m. 2/1): Dakṣiṇāmūrti, Śiva als nach Süden gewandter Lehrer. **Īḍe** (laṭ I/1): preisen, verehren.

4.6 Japa des Mūlamantras

18

ॐ नमो भगवते दक्षिणामूर्तये मह्यं मेधां प्रज्ञां प्रयच्छ स्वाहा

oṃ namo bhagavate dakṣiṇāmūrtaye mahyaṃ medhāṃ prajñāṃ prayaccha svāhā

Oṃ, Verehrung dem erhabenen Dakṣiṇāmūrti! Gewähre mir Einsicht und Weisheit. Svāhā!

Oṃ (avy.): die heilige Silbe Oṃ, Praṇava. **Namaḥ** (avy.): Verehrung, Verneigung (mit Dativ). **Bhagavate** (m. 4/1): dem Erhabenen. **Dakṣiṇāmūrtaye** (m. 4/1): Dakṣiṇāmūrti, Śiva als nach Süden gewandter Lehrer. **Mahyam** (4/1): mir, für

mich. **Medhām** (f. 2/1): Einsicht, Verstandes- und Merkkraft. **Prajñām** (f. 2/1): Weisheit, Erkenntnis. **Prayaccha** (loṭ II/1): darreichen, gewähren (pra-√yam). **Svāhā** (avy.): Opferruf beim Guss ins Feuer: „so sei es“, „dies sei dargebracht“.

4.7 Medhādakṣiṇāmūrti-Mantravarṇapada-Stuti

19

ओमित्येकाक्षरं ब्रह्म व्याहरन्ति त्रयश्शिखाः । तस्मै तारात्मने मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

omityekākṣaraṃ brahma vyāharanti trayaśśikhāḥ । tasmai tārātmane medhādakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

Oṃ, so nennen die Gipfel des dreifachen [Veda] das einsilbige Brahman – ihm, dessen Wesen der Tāra [Oṃ] ist, Medhā-Dakṣiṇāmūrti, sei Verehrung.

Oṃ (avy.): die heilige Silbe Oṃ, Praṇava. **Iti** (avy.): so (Zitatpartikel). **Ekākṣaram** (n. 1/1): einsilbig. **Brahma** (n. 1/1): Brahman, das Absolute. **Vyāharanti** (laṭ III/3): aussprechen, verkünden (vi-ā-√hṛ). **Trayaśśikhāḥ** (f. 1/3): Gipfel des dreifachen Veda, die Upaniṣaden. **Tasmai** (m. 4/1): ihm. **Tārātmane** (m. 4/1): dessen Wesen der Tāra (Oṃ) ist. **Medhādakṣiṇāmūrtaye** (m. 4/1): Medhā-Dakṣiṇāmūrti, Dakṣiṇāmūrti der Einsicht. **Namaḥ** (avy.): Verehrung, Verneigung (mit Dativ).

20

नत्वायं मुनयस्सर्वे परं यान्ति दुरासदम् । नकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

natvāyaṃ munayassarve paraṃ yānti durāsadam । nakārarūpiṇe medhādakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

Vor dem sich verneigend alle Weisen zum Höchsten, schwer Erreichbaren gelangen – ihm, der die Gestalt der Silbe na hat, Medhā-Dakṣiṇāmūrti, sei Verehrung.

Natvā (gerund): sich verneigen. **Yam** (m. 2/1): welchen. **Munayaḥ** (m. 1/3): Weiser, Schweigender. **Sarve** (m. 1/3): alle. **Param** (n. 2/1): das Höchste. **Yānti** (laṭ III/3): gehen, gelangen. **Durāsadam** (n. 2/1): schwer zu erreichen. **Nakārarūpiṇe** (m. 4/1): die Gestalt der Silbe na habend. **Medhādakṣiṇāmūrtaye** (m. 4/1): Medhā-Dakṣiṇāmūrti, Dakṣiṇāmūrti der Einsicht. **Namaḥ** (avy.): Verehrung, Verneigung (mit Dativ).

21

मोहजालविनिर्मुक्तो ब्रह्मविद् याति यत्पदम् । मोकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

mohajālavinirmukto brahmavid yāti yatpadam । mokārarūpiṇe medhādakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

Dessen Stand der Brahmanwissende erreicht, befreit vom Netz der Verblendung – ihm, der die Gestalt der Silbe mo hat, Medhā-Dakṣiṇāmūrti, sei Verehrung.

Mohajālavinirmuktaḥ (m. 1/1): befreit vom Netz der Verblendung. **Brahmavid** (m. 1/1): Kenner des Brahman. **Yāti** (laṭ III/1): gehen, gelangen. **Yatpadam** (n. 2/1): dessen Stand, Ort. **Mokārarūpiṇe** (m. 4/1): die Gestalt der Silbe mo habend. **Medhādakṣiṇāmūrtaye** (m. 4/1): Medhā-Dakṣiṇāmūrti, Dakṣiṇāmūrti der Einsicht. **Namaḥ** (avy.): Verehrung, Verneigung (mit Dativ).

22

भवमाश्रित्य यं विद्वान् भवे नह्यभवत् पुनः । भकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

bhavamāśritya yaṃ vidvān bhave nahyabhavat punaḥ । bhakārarūpiṇe medhā-dakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

Wer als Wissender bei ihm, Bhava, Zuflucht nahm, war nicht wieder im Werden – ihm, der die Gestalt der Silbe bha hat, Medhā-Dakṣiṇāmūrti, sei Verehrung.

Bhavam (m. 2/1): Bhava, Name Śivas („das Sein, Werden“). **Āśritya** (gerund): Zuflucht nehmen (ā-√śri). **Yam** (m. 2/1): welchen. **Vidvān** (participle): wissend, der Wissende. **Bhave** (m. 7/1): das Werden, der Daseinskreislauf. **Na** (avy.): nicht. **Hi** (avy.): denn, fürwahr. **Abhavat** (laṅ III/1): sein, werden. **Punaḥ** (avy.): wieder. **Bhakārarūpiṇe** (m. 4/1): die Gestalt der Silbe bha habend. **Medhādakṣiṇāmūrtaye** (m. 4/1): Medhā-Dakṣiṇāmūrti, Dakṣiṇāmūrti der Einsicht. **Namaḥ** (avy.): Verehrung, Verneigung (mit Dativ).

23

गगनाकारवद्भान्तमनुभात्यखिलं जगत् । गकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

gaganākāravadbhāntamanubhātyakhilaṃ jagat । gakārarūpiṇe medhādakṣiṇāmūr-taye namaḥ ॥

Ihm, der wie der Raum leuchtet, leuchtet die ganze Welt nach – ihm, der die Gestalt der Silbe ga hat, Medhā-Dakṣiṇāmūrti, sei Verehrung.

Gaganākāravat (avy.): gleich der Gestalt des Raumes. **Bhāntam** (participle): leuchtend (√bhā). **Anubhāti** (laṭ III/1): nachleuchten, im Abglanz leuchten (anu-√bhā). **Akhilam** (n. 1/1): ganz, vollständig. **Jagat** (n. 1/1): die Welt. **Ga-kārarūpiṇe** (m. 4/1): die Gestalt der Silbe ga habend. **Medhādakṣiṇāmūrtaye** (m. 4/1): Medhā-Dakṣiṇāmūrti, Dakṣiṇāmūrti der Einsicht. **Namaḥ** (avy.): Verehrung, Verneigung (mit Dativ).

24

वटमूलनिवासो यो गुरूणां गुरुरव्ययः । वकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

vaṭamūlanivāso yo gurūṇāṃ gururavyayaḥ । vakārarūpiṇe medhādakṣiṇāmūrtaye na-maḥ ॥

Der am Fuss des Banyanbaums wohnt, der unvergängliche Guru der Gurus – ihm, der die Gestalt der Silbe va hat, Medhā-Dakṣiṇāmūrti, sei Verehrung.

Vaṭamūlanivāsaḥ (m. 1/1): am Fuss des Banyanbaums wohnend. **Yaḥ** (m. 1/1): welcher. **Gurūṇām** (m. 6/3): Guru, Lehrer. **Guruḥ** (m. 1/1): Guru, Lehrer. **Avyayaḥ** (m. 1/1): unvergänglich. **Vakārarūpiṇe** (m. 4/1): die Gestalt der Silbe va habend. **Medhādakṣiṇāmūrtaye** (m. 4/1): Medhā-Dakṣiṇāmūrti, Dakṣiṇāmūrti der Einsicht. **Namaḥ** (avy.): Verehrung, Verneigung (mit Dativ).

25

तेजोभिर्यस्य सूर्योऽसौ कालकॢप्तिकरो भवेत् । तेकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

tejobhiryasya sūryo'sau kālakḷptikaro bhavet । tekārarūpiṇe medhādakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

Durch dessen Glanz jene Sonne zum Ordner der Zeit wird – ihm, der die Gestalt der Silbe te hat, Medhā-Dakṣiṇāmūrti, sei Verehrung.

Tejobhiḥ (n. 3/3): Glanz, Feuerkraft. **Yasya** (m. 6/1): dessen. **Sūryaḥ** (m. 1/1): Sūrya, die Sonne. **Asau** (m. 1/1): jener. **Kālakḷptikaraḥ** (m. 1/1): die Ordnung der Zeit bewirkend. **Bhavet** (vidhiliṅ III/1): sein, werden. **Tekārarūpiṇe** (m. 4/1): die Gestalt der Silbe te habend. **Medhādakṣiṇāmūrtaye** (m. 4/1): Medhā-Dakṣiṇāmūrti, Dakṣiṇāmūrti der Einsicht. **Namaḥ** (avy.): Verehrung, Verneigung (mit Dativ).

26

दक्षत्रिपुर कामारिः यः कालविषभञ्जकः । दकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

dakṣatripura kāmāriḥ yaḥ kālaviṣabhañjakaḥ । dakārarūpiṇe medhādakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

Der Feind Dakṣas, Tripuras und Kāmas, der Bezwinger von Tod und Gift – ihm, der die Gestalt der Silbe da hat, Medhā-Dakṣiṇāmūrti, sei Verehrung.

Dakṣatripurakāmāriḥ (m. 1/1): Feind Dakṣas, Tripuras und Kāmas. **Yaḥ** (m. 1/1): welcher. **Kālaviṣabhañjakaḥ** (m. 1/1): Bezwinger von Tod (Kāla) und Gift. **Dakārarūpiṇe** (m. 4/1): die Gestalt der Silbe da habend. **Medhādakṣiṇāmūrtaye** (m. 4/1): Medhā-Dakṣiṇāmūrti, Dakṣiṇāmūrti der Einsicht. **Namaḥ** (avy.): Verehrung, Verneigung (mit Dativ).

27

क्षिप्रं भवति वाक्सिद्धिः यन्नामस्मरणान्नृणाम् । क्षिकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

kṣipraṃ bhavati vāksiddhiḥ yannāmasmaraṇānnṛṇām । kṣikārarūpiṇe medhādakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

Durch das Gedenken an dessen Namen den Menschen rasch die Meisterschaft der Rede zuteil wird – ihm, der die Gestalt der Silbe kṣi hat, Medhā-Dakṣiṇāmūrti, sei Verehrung.

Kṣipram (avy.): rasch. **Bhavati** (laṭ III/1): sein, werden. **Vāksiddhiḥ** (f. 1/1): Meisterschaft der Rede. **Yannāmasmaraṇāt** (n. 5/1): Gedenken an dessen Namen. **Nṛṇām** (m. 6/3): Mensch, Mann. **Kṣikārarūpiṇe** (m. 4/1): die Gestalt der Silbe kṣi habend. **Medhādakṣiṇāmūrtaye** (m. 4/1): Medhā-Dakṣiṇāmūrti, Dakṣiṇāmūrti der Einsicht. **Namaḥ** (avy.): Verehrung, Verneigung (mit Dativ).

28

णाकारवाच्यो वस्सुप्तं सन्दीपयति मे मनः । णाकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

ṇākāravācyo vassuptaṃ sandīpayati me manaḥ । ṇākārarūpiṇe medhādakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

Der, mit der Silbe ṇā bezeichnet, mein schlafendes Denken entflammt – ihm, der die Gestalt der Silbe ṇā hat, Medhā-Dakṣiṇāmūrti, sei Verehrung.

Ṇākāravācyaḥ (m. 1/1): mit der Silbe ṇā bezeichnet. **Vas** (m. 1/1): welcher (Lesart vas wohl für yas). **Suptam** (participle): schlafend. **Sandīpayati** (laṭ III/1): entflammen, erwecken (sam-√dīp, Kausativ). **Me** (6/1): mein. **Manaḥ** (n. 2/1): Denken, Geist. **Ṇākārarūpiṇe** (m. 4/1): die Gestalt der Silbe ṇā habend. **Medhādakṣiṇāmūrtaye** (m. 4/1): Medhā-Dakṣiṇāmūrti, Dakṣiṇāmūrti der Einsicht. **Namaḥ** (avy.): Verehrung, Verneigung (mit Dativ).

29

मूर्तयोह्यष्टधा यस्य जगज्जन्मादिकारणम् । मूकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

mūrtayohyaṣṭadhā yasya jagajjanmādikāraṇam । mūkārarūpiṇe medhādakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

Dessen achtfache Gestalten Ursache von Entstehung und allem Weiteren der Welt sind – ihm, der die Gestalt der Silbe mū hat, Medhā-Dakṣiṇāmūrti, sei Verehrung.

Mūrtayaḥ (f. 1/3): Gestalt, Erscheinungsform. **Hi** (avy.): denn, fürwahr. **Aṣṭadhā** (avy.): achtfach. **Yasya** (m. 6/1): dessen. **Jagajjanmādikāraṇam** (n. 1/1): Ursache von Entstehung, Erhaltung und Auflösung der Welt. **Mūkārarūpiṇe** (m. 4/1): die Gestalt der Silbe mū habend. **Medhādakṣiṇāmūrtaye** (m. 4/1): Medhā-Dakṣiṇāmūrti, Dakṣiṇāmūrti der Einsicht. **Namaḥ** (avy.): Verehrung, Verneigung (mit Dativ).

30

तत्त्वमसीतिवाक्येन गुरूणा यत्प्रबोधितः । तकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

tattvamasītivākyena gurūṇā yatprabodhitaḥ । takārarūpiṇe medhādakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

Den der Guru mit dem Satz „Das bist du“ zu Bewusstsein bringt – ihm, der die Gestalt der Silbe ta hat, Medhā-Dakṣiṇāmūrti, sei Verehrung.

Tattvamasītivākyena (n. 3/1): der Satz „tat tvam asi – das bist du“. **Gurūṇā** (m. 3/1): Guru, Lehrer (Lesart für guruṇā). **Yat** (n. 1/1): welches. **Prabodhitaḥ** (participle): erweckt, zu Bewusstsein gebracht. **Takārarūpiṇe** (m. 4/1): die Gestalt der Silbe ta habend. **Medhādakṣiṇāmūrtaye** (m. 4/1): Medhā-Dakṣiṇāmūrti, Dakṣiṇāmūrti der Einsicht. **Namaḥ** (avy.): Verehrung, Verneigung (mit Dativ).

31

येयं विदित्वा ब्रह्माद्या ऋषयो यान्ति निर्वृतिम् । येकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

yeyaṃ viditvā brahmādyā ṛṣayo yānti nirvṛtim । yekārarūpiṇe medhādakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

Durch dessen Erkenntnis die Ṛṣis, Brahmā voran, zur Seligkeit gelangen – ihm, der die Gestalt der Silbe ye hat, Medhā-Dakṣiṇāmūrti, sei Verehrung.

Ye (m. 1/3): welche. **Yam** (m. 2/1): welchen. **Viditvā** (gerund): erkennen, wissen. **Brahmādyāḥ** (m. 1/3): mit Brahmā beginnend. **Ṛṣayaḥ** (m. 1/3): Ṛṣi, Seher. **Yānti** (laṭ III/3): gehen, gelangen. **Nirvṛtim** (f. 2/1): Seligkeit, vollkommene Ruhe. **Yekārarūpiṇe** (m. 4/1): die Gestalt der Silbe ye habend. **Medhādakṣiṇāmūrtaye** (m. 4/1): Medhā-Dakṣiṇāmūrti, Dakṣiṇāmūrti der Einsicht. **Namaḥ** (avy.): Verehrung, Verneigung (mit Dativ).

32

महामौनी करे मालां मुद्रां संविन्मयीं दधन् । मकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

mahāmaunī kare mālāṃ mudrāṃ saṃvinmayīṃ dadhan । makārarūpiṇe medhādakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

Der grosse Schweigende, der in der Hand den Kranz und die Geste aus reinem Bewusstsein trägt – ihm, der die Gestalt der Silbe ma hat, Medhā-Dakṣiṇāmūrti, sei Verehrung.

Mahāmaunī (m. 1/1): der grosse Schweigende. **Kare** (m. 7/1): Hand. **Mālām** (f. 2/1): Kranz, Gebetskranz. **Mudrām** (f. 2/1): Mudrā, Handgeste. **Saṃvinmayīm** (f. 2/1): aus Bewusstsein bestehend. **Dadhan** (participle): tragend, haltend (√dhā). **Makārarūpiṇe** (m. 4/1): die Gestalt der Silbe ma habend. **Medhādakṣiṇāmūrtaye** (m. 4/1): Medhā-Dakṣiṇāmūrti, Dakṣiṇāmūrti der Einsicht. **Namaḥ** (avy.): Verehrung, Verneigung (mit Dativ).

33

ह्यम्बिकामुखपद्मार्को हेयोपादेयवर्जितः । ह्यकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

hyambikāmukhapadmārko heyopādeyavarjitaḥ । hyakārarūpiṇe medhādakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

Die Sonne für den Lotos von Ambikās Antlitz, frei von Verwerfen und Annehmen – ihm, der die Gestalt der Silbe hya hat, Medhā-Dakṣiṇāmūrti, sei Verehrung.

Hi (avy.): denn, fürwahr. **Ambikāmukhapadmārkaḥ** (m. 1/1): Sonne für den Lotos von Ambikās Antlitz. **Heyopādeyavarjitaḥ** (m. 1/1): frei von dem, was zu verwerfen, und dem, was anzunehmen ist. **Hyakārarūpiṇe** (m. 4/1): die Gestalt der Silbe hya habend. **Medhādakṣiṇāmūrtaye** (m. 4/1): Medhā-Dakṣiṇāmūrti, Dakṣiṇāmūrti der Einsicht. **Namaḥ** (avy.): Verehrung, Verneigung (mit Dativ).

34

मेधाप्रदानदक्षाय मेरुकोदण्डपाणये । मेकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

medhāpradānadakṣāya merukodaṇḍapāṇaye । mekārarūpiṇe medhādakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

Ihm, der kundig ist, Einsicht zu schenken, der den Meru als Bogen in der Hand hält – ihm, der die Gestalt der Silbe me hat, Medhā-Dakṣiṇāmūrti, sei Verehrung.

Medhāpradānadakṣāya (m. 4/1): kundig im Schenken der Einsicht. **Merukodaṇḍapāṇaye** (m. 4/1): der den Meru als Bogen in der Hand hält. **Mekārarūpiṇe** (m. 4/1): die Gestalt der Silbe me habend. **Medhādakṣiṇāmūrtaye** (m. 4/1): Medhā-Dakṣiṇāmūrti, Dakṣiṇāmūrti der Einsicht. **Namaḥ** (avy.): Verehrung, Verneigung (mit Dativ).

35

धामत्रयात्मनेत्राढ्य धूर्जटे धवल प्रभ । धाकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

dhāmatrayātmanetrāḍhya dhūrjaṭe dhavala prabha । dhākārarūpiṇe medhādakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

O du, reich an Augen, die die drei Lichter sind, Dhūrjaṭi, von weissem Glanz – dir, der die Gestalt der Silbe dhā hat, Medhā-Dakṣiṇāmūrti, sei Verehrung.

Dhāmatrayātmanetrāḍhya (m. 8/1): reich an Augen, die die drei Lichter (Sonne, Mond, Feuer) sind. **Dhūrjaṭe** (m. 8/1): Dhūrjaṭi, Name Śivas („mit schwerer Haarflechte“). **Dhavalaprabha** (m. 8/1): von weissem Glanz. **Dhākārarūpiṇe** (m. 4/1): die Gestalt der Silbe dhā habend. **Medhādakṣiṇāmūrtaye** (m. 4/1): Medhā-Dakṣiṇāmūrti, Dakṣiṇāmūrti der Einsicht. **Namaḥ** (avy.): Verehrung, Verneigung (mit Dativ).

36

प्रकृतेर्यत्परं ध्यात्वा तादात्म्यं याति वै मुनिः । प्रकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

prakṛteryatparaṃ dhyātvā tādātmyaṃ yāti vai muniḥ । prakārarūpiṇe medhā-dakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

Über das, was jenseits der Prakṛti ist, meditierend, gelangt der Weise zur Einheit mit ihm – ihm, der die Gestalt der Silbe pra hat, Medhā-Dakṣiṇāmūrti, sei Verehrung.

Prakṛteḥ (f. 5/1): Prakṛti, die Natur, Urmaterie. **Yat** (n. 2/1): welches. **Param** (n. 2/1): jenseits, höher als (mit Ablativ). **Dhyātvā** (gerund): meditieren, sinnen. **Tādātmyam** (n. 2/1): Einheit, Wesensgleichheit. **Yāti** (laṭ III/1): gehen, gelangen. **Vai** (avy.): fürwahr. **Muniḥ** (m. 1/1): Weiser, Schweigender. **Prakārarūpiṇe** (m. 4/1): die Gestalt der Silbe pra habend. **Medhādakṣiṇāmūrtaye** (m. 4/1): Medhā-Dakṣiṇāmūrti, Dakṣiṇāmūrti der Einsicht. **Namaḥ** (avy.): Verehrung, Verneigung (mit Dativ).

37

ज्ञानिनोयमुपास्यन्ति तत्त्वातीतं चिदात्मकम् । ज्ञाकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

jñāninoyamupāsyanti tattvātītaṃ cidātmakam । jñākārarūpiṇe medhādakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

Den die Wissenden verehren, jenseits der Tattvas, dessen Wesen Bewusstsein ist – ihm, der die Gestalt der Silbe jñā hat, Medhā-Dakṣiṇāmūrti, sei Verehrung.

Jñāninaḥ (m. 1/3): der Wissende. **Yam** (m. 2/1): welchen. **Upāsyanti** (3): verehren (upa-√ās; unregelmässige Form). **Tattvātītam** (m. 2/1): jenseits der Tattvas. **Cidātmakam** (m. 2/1): dessen Wesen Bewusstsein ist. **Jñākārarūpiṇe** (m. 4/1): die Gestalt der Silbe jñā habend. **Medhādakṣiṇāmūrtaye** (m. 4/1): Medhā-Dakṣiṇāmūrti, Dakṣiṇāmūrti der Einsicht. **Namaḥ** (avy.): Verehrung, Verneigung (mit Dativ).

38

प्रज्ञा सञ्जायते यस्य ध्याननामार्चनादिभिः । प्रकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

prajñā sañjāyate yasya dhyānanāmārcanādibhiḥ । prakārarūpiṇe medhādakṣiṇāmūr-taye namaḥ ॥

Durch Meditation über ihn, seinen Namen, seine Verehrung und anderes entsteht Weisheit – ihm, der die Gestalt der Silbe pra hat, Medhā-Dakṣiṇāmūrti, sei Verehrung.

Prajñā (f. 1/1): Weisheit, Erkenntnis. **Sañjāyate** (laṭ III/1): entstehen (sam-√jan). **Yasya** (m. 6/1): dessen. **Dhyānanāmārcanādibhiḥ** (n. 3/3): Meditation, Name, Verehrung und anderes. **Prakārarūpiṇe** (m. 4/1): die Gestalt der Silbe pra habend. **Medhādakṣiṇāmūrtaye** (m. 4/1): Medhā-Dakṣiṇāmūrti, Dakṣiṇāmūrti der Einsicht. **Namaḥ** (avy.): Verehrung, Verneigung (mit Dativ).

39

यस्य स्मरणमात्रेण नरोमुच्येत बन्धनात् । यकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

yasya smaraṇamātreṇa naromucyeta bandhanāt । yakārarūpiṇe medhādakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

Durch blosses Gedenken an ihn wird der Mensch von der Fessel befreit – ihm, der die Gestalt der Silbe ya hat, Medhā-Dakṣiṇāmūrti, sei Verehrung.

Yasya (m. 6/1): dessen. **Smaraṇamātreṇa** (n. 3/1): blosses Gedenken. **Naraḥ** (m. 1/1): Mensch, Mann. **Mucyeta** (vidhiliṅ III/1): befreit werden (Passiv). **Bandhanāt** (n. 5/1): Fessel, Bindung. **Yakārarūpiṇe** (m. 4/1): die Gestalt der Silbe ya habend. **Medhādakṣiṇāmūrtaye** (m. 4/1): Medhā-Dakṣiṇāmūrti, Dakṣiṇāmūrti der Einsicht. **Namaḥ** (avy.): Verehrung, Verneigung (mit Dativ).

40

छन्ना यस्या छविर्मेघे सूर्यवन्मायया विभोः । छकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

channā yasyā chavirmeghe sūryavanmāyayā vibhoḥ । chakārarūpiṇe medhādakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

Dessen, des Allgegenwärtigen, Glanz durch die Māyā verhüllt ist wie die Sonne in der Wolke – ihm, der die Gestalt der Silbe cha hat, Medhā-Dakṣiṇāmūrti, sei Verehrung.

Channā (participle): verhüllt, bedeckt. **Yasyā** (m. 6/1): dessen (Lesart für yasya). **Chaviḥ** (f. 1/1): Glanz, Schönheit. **Meghe** (m. 7/1): Wolke. **Sūryavat** (avy.): wie die Sonne. **Māyayā** (f. 3/1): Māyā, die verhüllende Kraft. **Vibhoḥ** (m. 6/1): der Allgegenwärtige, Herr. **Chakārarūpiṇe** (m. 4/1): die Gestalt der Silbe cha habend. **Medhādakṣiṇāmūrtaye** (m. 4/1): Medhā-Dakṣiṇāmūrti, Dakṣiṇāmūrti der Einsicht. **Namaḥ** (avy.): Verehrung, Verneigung (mit Dativ).

41

स्वान्तेविदां जडानां यो दूरे तिष्ठति चिन्मयः । स्वाकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

svāntevidāṃ jaḍānāṃ yo dūre tiṣṭhati cinmayaḥ । svākārarūpiṇe medhādakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

Der, aus Bewusstsein bestehend, im Herzen der Wissenden und fern den Stumpfen steht – ihm, der die Gestalt der Silbe svā hat, Medhā-Dakṣiṇāmūrti, sei Verehrung.

Svānte (n. 7/1): Herz, Inneres. **Vidām** (m. 6/3): der Wissende. **Jaḍānām** (m. 6/3): stumpf, unwissend. **Yaḥ** (m. 1/1): welcher. **Dūre** (n. 7/1): fern. **Tiṣṭhati** (laṭ III/1): stehen, verweilen. **Cinmayaḥ** (m. 1/1): aus Bewusstsein bestehend. **Svākārarūpiṇe** (m. 4/1): die Gestalt der Silbe svā habend. **Medhādakṣiṇāmūrtaye** (m. 4/1): Medhā-Dakṣiṇāmūrti, Dakṣiṇāmūrti der Einsicht. **Namaḥ** (avy.): Verehrung, Verneigung (mit Dativ).

42

हार्दाकाशविलासाय हाटकाभशरीरिणे । हाकाररूपिणे मेधादक्षिणामूर्तये नमः ॥

hārdākāśavilāsāya hāṭakābhaśarīriṇe । hākārarūpiṇe medhādakṣiṇāmūrtaye namaḥ ॥

Ihm, der im Raum des Herzens spielt, dessen Leib wie Gold glänzt – ihm, der die Gestalt der Silbe hā hat, Medhā-Dakṣiṇāmūrti, sei Verehrung.

Hārdākāśavilāsāya (m. 4/1): der im Raum des Herzens spielt. **Hāṭakābhaśarīriṇe** (m. 4/1): dessen Leib wie Gold glänzt. **Hākārarūpiṇe** (m. 4/1): die Gestalt der Silbe hā habend. **Medhādakṣiṇāmūrtaye** (m. 4/1): Medhā-Dakṣiṇāmūrti, Dakṣiṇāmūrti der Einsicht. **Namaḥ** (avy.): Verehrung, Verneigung (mit Dativ).

5 Quellenverzeichnis

5.1 Textgrundlage

Viniyoga und Dhyāna nach der Dakṣiṇāmūrti-Upaniṣad; Kara- und Aṅganyāsa in der Sechsteilung des Mantras nach der Praxis; Medhādakṣiṇāmūrti-Mantravarṇapada-Stuti nach sanskritdocuments.org.

5.2 Fundstellen der einzelnen Verse

Vers 1 Angaben nach Dakṣiṇāmūrti-Upaniṣad, Prosa vor V. 1; Formel nach der Praxis

Vers 2 abgeleitet aus dem Viniyoga der Dakṣiṇāmūrti-Upaniṣad

Vers 3 abgeleitet aus dem Viniyoga der Dakṣiṇāmūrti-Upaniṣad

Vers 4 abgeleitet aus dem Viniyoga der Dakṣiṇāmūrti-Upaniṣad

Vers 5 Karanyāsa; Sechsteilung des Mantras nach der Praxis (Handschrift B. Upendranath Singh)

Vers 6 Karanyāsa; Sechsteilung des Mantras nach der Praxis (Handschrift B. Upendranath Singh)

Vers 7 Karanyāsa; Sechsteilung des Mantras nach der Praxis (Handschrift B. Upendranath Singh)

Vers 8 Karanyāsa; Sechsteilung des Mantras nach der Praxis (Handschrift B. Upendranath Singh)

Vers 9 Karanyāsa; Sechsteilung des Mantras nach der Praxis (Handschrift B. Upendranath Singh)

Vers 10 Karanyāsa; Sechsteilung des Mantras nach der Praxis (Handschrift B. Upendranath Singh)

Vers 11 Aṅganyāsa; Sechsteilung des Mantras nach der Praxis (Handschrift B. Upendranath Singh)

Vers 12 Aṅganyāsa; Sechsteilung des Mantras nach der Praxis (Handschrift B. Upendranath Singh)

Vers 13 Aṅganyāsa; Sechsteilung des Mantras nach der Praxis (Handschrift B. Upendranath Singh)

Vers 14 Aṅganyāsa; Sechsteilung des Mantras nach der Praxis (Handschrift B. Upendranath Singh)

Vers 15 Aṅganyāsa; Sechsteilung des Mantras nach der Praxis (Handschrift B. Upendranath Singh)

Vers 16 Aṅganyāsa; Sechsteilung des Mantras nach der Praxis (Handschrift B. Upendranath Singh)

Vers 17 Dakṣiṇāmūrti-Upaniṣad 3

Vers 18 Dakṣiṇāmūrti-Upaniṣad 1–2 (Mantroddhāra)

Vers 19 Mantravarṇapada-Stuti 1

Vers 20 Mantravarṇapada-Stuti 2

Vers 21 Mantravarṇapada-Stuti 3

Vers 22 Mantravarṇapada-Stuti 4

Vers 23 Mantravarṇapada-Stuti 5

Vers 24 Mantravarṇapada-Stuti 6

Vers 25 Mantravarṇapada-Stuti 7

Vers 26 Mantravarṇapada-Stuti 8

Vers 27 Mantravarṇapada-Stuti 9

Vers 28 Mantravarṇapada-Stuti 10

Vers 29 Mantravarṇapada-Stuti 11

Vers 30 Mantravarṇapada-Stuti 12

Vers 31 Mantravarṇapada-Stuti 13

Vers 32 Mantravarṇapada-Stuti 14

Vers 33 Mantravarṇapada-Stuti 15

Vers 34 Mantravarṇapada-Stuti 16

Vers 35 Mantravarṇapada-Stuti 17

Vers 36 Mantravarṇapada-Stuti 18

Vers 37 Mantravarṇapada-Stuti 19

Vers 38 Mantravarṇapada-Stuti 20

Vers 39 Mantravarṇapada-Stuti 21

Vers 40 Mantravarṇapada-Stuti 22

Vers 41 Mantravarṇapada-Stuti 23

Vers 42 Mantravarṇapada-Stuti 24

5.3 Literatur zur Einleitung

- **Primärtexte**
- Dakṣiṇāmūrti-Upaniṣad, elektronischer Text der Sanskrit-Documents-Sammlung (`dakshina_upan.itx`, Sunder Hattangadi, März 2000). – Viniyoga-Angaben (Brahmā, Gāyatrī, Dakṣiṇāsya), *mantreṇāṅganyāsaḥ*, Dhyāna (Vers 3); der Vers *bhasmavyāpāṇḍurāṅgaḥ* als Dhyāna des achtzehnsilbigen Mantras (Vers 8).
- Medhādakṣiṇāmūrti-Mantravarṇapada-Stuti, elektronischer Text der Sanskrit-Documents-Sammlung (`medhAdakShiNAmUrtimantravarNapadastutiH.itx`, Korrektur Narendran Madathil, Juli 2026). – 24 Verse; Text unverändert, fünf vermutete Verderbnisse in der Einleitung genannt.
- **Praxisanleitungen**
- manblunder.com, „Śrīmedhā Dakṣiṇāmūrti Mahāmantraḥ“ (13. Februar 2024), nach einer Handschrift im Besitz von B. Upendranath Singh. – Sechsteilung des Mantras für Kara- und Aṅganyāsa mit den Endungen *namaḥ* bis *phaṭ*; Bīja *oṃ*, Śakti *svāhā*, Kīlaka *namaḥ*.

- manblunder.com, „Sri Guru Medha Dakshinamurty Mantra“, nach Śiva-Pūjā-Paddhati und Meru-Tantra. – Nyāsa mit den sechs Langvokalen; Bīja *aṃ*; anderer Dhyāna.
- stotranidhi.com, „Śrī Medhā Dakṣiṇāmūrti Mantraḥ“. – Formel *medhādakṣiṇāmūrtiprasādasiddhyarthe jape viniyogaḥ*; Ṛṣi Śukabrahmā, Bīja *medhā*, Śakti *prajñā*; Dhyāna *bhasmavyāpāṇḍurāṅgaḥ*.
- **Zum Vergleich**
- Mantrārṇamuktāvalī des Kṛṣṇānanda, elektronischer Text der Sanskrit-Documents-Sammlung. – Ein zweites Stotra auf die 24 Silben desselben Mantras; nicht aufgenommen.
- **Nicht eingesehen**
- Gedruckte Ausgaben von Śāradātilaka, Mantramahodadhi, Meru-Tantra und Śiva-Pūjā-Paddhati. Im Mantramahodadhi (Volltext mit Hindi-Übersetzung im Netz) war das Mantra nicht zu finden, einen Volltext des Śāradātilaka gab es nicht. Herkunft und Alter der Mantravarṇapada-Stuti sind nicht ermittelt.